

AJALUGU

ÕPPE- JA KASVATUSEESMÄRGID

Gümnaasiumi ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi mineviku vastu ja teadvustab enda võimalusi mineviku uurijana ning ajaloos osalejana, määratleb end oma rahva liikmena, eurooplasena ja maailmakodanikuna;
- 2) tunneb ajalugu ajastut iseloomustavate sündmuste, protsesside, vaimulaadi ja isikute kaudu;
- 3) mõistab ajaloosündmuste ja protsesside põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse, järjepidevuse olemust ning erineva tõlgendamise põhjusi, võtab oma seisukohti kujundades arvesse ajastu konteksti;
- 4) väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning mõistab seda ühiskonna rikkuse ja arengu eeldusena, teadvustab oma võimalusi kultuuripärandi säilitajana ning edasikandjana;
- 5) leiab ja analüüsib kriitiliselt ajalooteavet sisaldavat infot, hindab allikate usaldusväärsust ning kasutab erinevaid teabeallikaid eesmärgipäraselt;
- 6) mõistab ja tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma seisukohta, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- 7) teab ja kasutab kontekstis ajaloo põhimõisteid ning eristab ajaloofakti tõlgendusest ja arvamusest;
- 8) tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike, infokanaleid ja IKT-vahendeid, väljendab oma teadmisi ja oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kaitseb argumenteeritult oma seisukohta.

ÕPPEAINE KIRJELDUS.

Ajalooõpetus aitab õpilasel omandada kultuuriruumis ja ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi ning teadvustada ja analüüsida minevikunähtuste muutlikkust, tõlgendatavust, omavahelisi seoseid ning seoseid tänapäevaga. Käsitletakse inimeste igapäevaelu ja maailmapilti, ühiskonna, kultuuri ja mõtteviisi, sh väärtushinnangute muutumist ning ajaloolisi isikuid ja sündmusi nii enda kui ka teiste vaatenurgast lähtuvalt.

Gümnaasiumi ajalooõpetuse kursuste järjekord on kronoloogilis-temaatiline, st ajaloolisi probleeme käsitletakse kronoloogilist järgnevust silmas pidades. Gümnaasiumi algul ei ole õpilastele jõukohane temaatiliseks käsitluseks vajalik ajalooliselt ja kultuuriliselt kaugemate valdkondade vaheliste seoste loomise ning nägemise oskus. Temaatilise käsitluseni jõutakse gümnaasiumi lõpul lähiajaloo III kursusega, mida õppides saab õppija toetuda varem omandatud. Ainesisus, suurte teemablokkide sees võib rakendada võrdluse ja üldistuse tegemiseks temaatilist käsitlust kõigis kursustes.

Ajalugu õpitakse 6 kohustuslikku kursust: „Üldajalugu“, „Eesti ajalugu I (kuni 16.–17. sajandi vahetuseni)“; „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“; „Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel“; „Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel“ ja „Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm“; ning 2 valdkonna valikkursust: „Üldajalugu – maailma ajalugu: tsivilisatsioonid väljaspool Euroopat“ ja „Üldajalugu – Euroopa maade ja Ameerika Ühendriikide ajalugu“. Eesti ajaloo kursuste suurte teemablokkide ees on vastavad üldajaloo teemablokid. Üldajaloo kursuses õpitud teemasid ja põhimõisteid

Eesti ajaloo kursuses eraldi esile ei tooda. Kursuste õppimise järjekord määratakse kooli õppekavas, kuid mõistlik on järgida kronoloogilise järgnevuse põhimõtet, st üldajaloo kursus on esimene, seejärel õpitakse Eesti ajalugu ning siis lähiajalugu.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Erinevaid teemasid õppides võib rõhk olla kõigil võrdselt või mõnel nimetatutest.

Gümnaasiumi ajalooõpetuses tähtsustatakse probleemikeskset käsitlust, analüüsides hinnanguid ja tõlgendusi erinevast seisukohast lähtuvalt. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ning ajalooürija seisukohast, kujundatakse kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse, võrreldakse ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist eri allikates ning hinnatakse allikate usaldusväärsust.

Ajalooõpetuses väärtustatakse kultuurilist mitmekesisust ning kujundatakse mõistmist, et mitmekesisus on ühiskonna rikkus ja arengu tingimus. Teadvustatakse õppija rolli kultuuripärandi säilitajana ning edasikandjana. Ajalooõpetus toetab õppija enesemääratluse kujunemist ja võimet asetada end kellegi teise olukorda, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes.

Õppijat suunatakse arutluse ja analüüsi kaudu looma seoseid ja tegema järeldusi, kujundama isiklikku suhtumist ning põhjendama seda argumenteeritult. Kriitilise mõtlemise kujundamiseks käsitletakse erinevaid allikaid jt õppetekste, mis annavad ajaloosündmustele hinnangu erinevast seisukohast lähtuvalt.

Ajalooõpetuse analüüsimise kaudu rikastub väärtussüsteem, kujuneb rahvuslik ja kultuuriline identiteet, sallivus ja pooldav suhtumine demokraatlikesse väärtustesse, areneb õpilase ajalooline mõtlemine ning rikastub ajalooteadvus.

Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigud, ajaloo- ja ilukirjandus, teater ja kino, meedia, Internet, erinevad inimesed ning paigad. Selle kogemuse ühendamisel koolis õpituga kujuneb õpilasel järkjärgult välja arusaam ajaloo kohta. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline integratsioon ning lähedaste teemade käsitlemine erinevatest aspektidest lähtuvalt.

Ajalooõpetuse kaudu kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) ajas orienteerumise oskus; oskus leida, analüüsida ja mõista seoseid ning mõtestada ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajalooalaste mõistete tundmine ja kontekstis kasutamine; oskussõnavara laienemine;
- 3) ajalooalaste küsimuste esitamine ning neile vastates erinevate lahenduste pakkumine;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitiline mõtlemine, arutlusoskus, järelduste tegemine ja seoste loomine ning oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades, koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja töö ajalookaardiga, info leidmine erinevatest teabeallikatest, selle kasutamine, kriitiline hindamine ja analüüsimine, allika usaldusväärsuse hindamine;
- 7) suuline ja kirjalik eneseväljendus, referaadi ja ajaloolase uurimistööst koostamine, IKT-vahendite kasutamine info hankimiseks ning oma töötulemuste esitlemiseks.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning see toimub erinevate õppeteemade läbimise kaudu. Oskuse eeldatavat saavutustaset kirjeldatakse gümnaasiumi lõpul õpitulemustena.

GÜMNAASIUMI ÕPITULEMUSED

Gümnaasiumi õpitulemused kajastavad õpilase rahuldavat saavutust.

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) tunneb ajalooliste ajastute iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi, Eesti ajaloo seoseid Euroopa ja maailma ajalooaga, mõistab ajaloolise arengu järjepidevust ning ajaloosündmuste ja -protsesside erineva tõlgendamise põhjusi;
- 2) tunneb maailma olulisemaid kultuurisaavutusi ja mõistab kultuuri järjepidevust, väärtustab kultuurilist mitmekesisust, teadvustab kultuuri rolli enesemääratlemises ning oma rolli kultuuri kandjana ja kultuuripärandi säilitajana;
- 3) võrdleb ning analüüsib poliitilisi, ühiskondlikke, olmelisi ja/või kultuurilisi arengusuundi ja probleeme, kirjeldab ideoloogiliste ning tehnoloogiliste muutuste mõju inimeste eluviisile ja väärtushinnangutele, võrdleb suurriikide mõju maailma majandusele ning poliitikale eri ajastutel, analüüsib riikidevahelist koostööd ja konfliktide lahendamise viise;
- 4) leiab, selekteerib, refereerib ja analüüsib kriitiliselt infot, erinevaid teabeallikaid, sh ajalookaarte ja seisukohti, hindab allika või käsitluse usaldusväärsust, eristab fakti arvamusest; selgitab sündmuste või protsesside erineva tõlgendamise põhjuseid;
- 5) kasutab ajaloolist sõnavara, erinevaid õpivõtteid, korrigeerib oma eksimusi, koostab referaate ja uurimusi, kirjutab arutlusi, osaleb diskussioonis, töötab kaardiga, väljendab oma teadmisi ja oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab IKT-vahendeid;
- 6) suudab rekonstrueerida minevikus elanud inimeste elu, vaadeldes maailma nende pilgu läbi ning võttes arvesse ajastu eripära.

LÕIMING. LÕIMING KOOSNEB:

- **ainesisesest vertikaalsest lõimingu**st – õppeprotsessi käigus liigutakse õppesisu ja metoodika osas lihtsamalt keerulisemale, üksikult üldisele, korrates ja süvendades olulisimat;
- **ainetevahelisest horisontaalsest lõimingu**st – pakutakse seoseid ja haakumisi teiste õppeainetega, nt geograafia (ajaloolised kaardid, muutunud riigipiirid, kadunud impeeriumid), kirjandus (kirjandusteosed ajalooallikatena, kultuurilooliselt väga olulised teosed), võõrkeeled (ajalooga seotud mõisted, eesti keelde teistest keeltest tulnud olulisi sõnu) jne;
- **transdistsiplinaarsest lõimingu**st – aluseks võetakse õppekava läbivad printsiibid, nagu alusväärtused (loetud teoste põhjal arutelud üldinimlike ja ühiskondlike väärtuste üle), üldpädevused (tegevused kultuuri- ja väärtuspädevuse, õpi- ja suhtluspädevuse saavutamiseks) ja läbivad teemad (tegevused õpilase kultuurilise identiteedi ning väärtus- ja kõlbluspõhimõtete kujundamiseks);
- **interdistsiplinaarsest lõimingu**st – juhendatakse ühistest eesmärkidest (kujundatakse õpilase isiksust, tema väärtushoiakuid ja kõlbluspõhimõtteid, valdkonna-pädevustest (õpilane arutleb teemakohaselt,

väljendab ennast korrektses keeles, õppeteemadest (looming, autor, teos, lugeja), mõistetest (kunstiline kujund, fiktsioon, narratiiv), meetoditest (vestlus, arutelu, paaris- ja rühmatöö), õpitudemustest (väärtustab eesti ja maailma kultuuripärandit).

KURSUS „ÜLDAJALUGU“

Gümnaasiumi kohustuslik üldajaloo kursus kontsentreerub Euroopa ajaloo kõige olulisematele ühiskondlikele ja kultuurilistele nähtustele, mille tundmine on haritud inimesele enesestmõistetavalt tarvilik. Kursus juhatab sisse gümnaasiumi ajalooõpetuse ja annab seega tausta järgnevate Eesti ajaloo kursuste õppimiseks. Suunitlus on sotsiaal-kultuuriline; poliitilist ajalugu käsitletakse vaid niivõrd, kui võrd on minimaalselt vajalik sotsiaalsete ja kultuuriliste protsesside mõistmiseks, ning üksikuid riike vaadeldakse vaid selleks, et näitlikustada üldisemat (Inglismaa ja parlamentarisim, Prantsusmaa ja absolutism jt). Eesmärk on luua ülevaatlilik tervikpilt Euroopa tsivilisatsiooni peamistest arengujärkudest (antiikaeg, keskaeg, uusaeg), tuues esile nähtused, mille mõju ulatub tänapäeva (Kreeka-Rooma kodanikuühiskond, Rooma õiguskorraldus, ristiusk, reformatsioon, valgustusideed, industriaalühiskond, sotsialismi-ideoloogia jne), ja näidates sotsiaalmajanduslikke, riiklikke ning kultuurilisi protsesse nende olemuslikus seoses.

ÕPITULEMUSED

ANTIKAEG

Teema “Antiikaeg” läbimise järel õpilane:

- 1) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost antiikaja näidete põhjal;
- 2) selgitab antiiktsivilisatsioonide tähtsust maailma ajaloos antiikaja näidete põhjal ning mõistab antiigipärandi olulisust tänapäeval;
- 3) tunneb ning võrdleb demokraatliku ja aristokraatliku linnriigi, Rooma vabariigi ja keisririigi toimimise põhimõtteid;
- 4) iseloomustab religiooni ja mütoloogia osa antiikaja inimese maailmapildis ning kristluse tekkelugu ja kujunemist riigiusuks;
- 5) iseloomustab näidete abil antiikkultuuri saavutusi, toob esile seosed antiikkultuuri ja Euroopa kultuuri kujunemise vahel, töötab ajastut iseloomustavate allikatega ning hindab neid kriitiliselt;
- 6) näitab kaardil Kreeka linnriike ja hellenistliku kultuuri levikuala ning Rooma riigi laienemist;
- 7) teab, kes olid Homeros, Herodotos, Sokrates, Platon, Aristoteles, Perikles, Aleksander Suur, Romulus, Caesar, Augustus, Constantinus Suur, Jeesus ja Paulus, ning iseloomustab nende tegevust;
- 8) teab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: *polis, aristokraatia, türannia, demokraatia, hellen, barbar, kodanik, senat, konsul, vabariik, keisririik, patriits, plebei, Piibel, Vana Testament, Uus Testament, Rooma õigus*.

KESKAEG

Teema “Keskaeg” läbimise järel õpilane:

- 1) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost keskaja kontekstis;

- 2) iseloomustab keskaja ühiskonda ja eluolu ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid teabeallikaid;
- 3) iseloomustab kiriku osa keskaja ühiskonnas ja kultuuris ning inimeste mõttemaailma kujundajana;
- 4) teab linnade tekkimise põhjusi ja iseloomustab, kuidas funktsioneeris linnaühiskond;
- 5) iseloomustab islami teket ja levikut ning väärtustab islami kultuuripärandit;
- 6) teab ristsõdade põhjusi ja tulemusi ning mõju kultuurile ja väärtushinnangutele;
- 7) iseloomustab keskaegsete ülikoolide tegevust;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: kirik, klooster, vaimulikud ordud, ketserlus, inkvisitsioon, ristsõjad, läänikord, naturaalmajandus, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, skolastika, koraan;
- 9) teab, kes olid Muhamed, Karl Suur, Innocentius III ja Aquino Thomas, ning iseloomustab nende tegevust.

UUSAEG

Teema "Uusaeg" läbimise järel õpilane:

- mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemusliku seose ning väärtushinnangute muutumist uusajal;
- iseloomustab uut maailmapilti ning selgitab renessansi, maadeavastuste ja reformatsiooni osa selle kujunemisel; analüüsib kriitiliselt erinevaid teabeallikaid;
- teab, mis mõju avaldasid Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni reformid Euroopale;
- iseloomustab industriaalühiskonda ning analüüsib selle mõju inimeste igapäevaelule;
- näitab ja analüüsib uusajal toimunud muutusi Euroopa poliitilisel kaardil;
- tunneb teaduse ja tehnika arengu põhijooni ning tähtsamaid saavutusi uusajal;
- seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: renessanss, humanism, reformatsioon, absolutism, parlamentarism, valgustus, revolutsioon, reform, kapitalism, kolonialism, monopol, urbaniseerumine, sotsialism;
- teab, kes olid Leonardo da Vinci, Christoph Kolumbus, Fernão de Magalhães, Martin Luther, Louis XIV, Voltaire, George Washington, Napoleon, Karl Marx ja Otto von Bismarck, ning iseloomustab nende tegevust.

ÕPPESISU

ANTIKAEG

- Mesopotaamia ja Egiptus.
- Kreeka linnriigid: valitsemine, kodanikkond, elu-olu. Sparta ja Ateena.
- Hellenid ja barbarid: Hellenite kasvatus, haridus ja igapäevane elu.
- Kreeka kultuur: Mütoloogia ja religioon. Homerose eeposed. Ajalookirjutuse algus. Kõnekunst. Teater. Olümpiamängud.
- Makedoonia tõus ja hellenism: Aleksander Suur.
- Rooma riigi teke
- Rooma vabariik ja selle korraldus.

- Rooma tõus suurriigiks: Armeed, Caesar. Keisrivõimu kehtestamine: Augustus. Lääne-Rooma ja Ida-Rooma.
- Rooma ühiskond ja elu-olu: Perekond, kasvatus ja haridus. Rooma õigus. Rooma – antiikaja suurlinn.
- Religioon: Ristiusu teke ja levik ning tõus riigiusuks.
- Antiiktsivilisatsioonide saavutused ja tähtsus maailma ajaloos.

KESKAEG

- Rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi langus.
- Frangi riik: Karl Suur. Lääne-Euroopa riikide teke.
- Ühiskond ja eluolu: Läänikord. Feodaalide ja talurahva elu-olu. Rüütlikultuur. Linnaühiskond: kaubandus, käsitöö, valitsemine.
- Islami teke ja levik: Muhamed. Koraan.
- Ilmalik võim ja vaimulik autoriteet: keisrivõim ja paavstlus. Religiooni dominantsus. Vaimulikud ordu. Ketserlus.
- Ristisõjad.
- Ülikoolid ja skolastika.

UUSAEG

- Uue maailmapildi kujunemine: Renessans ja humanism, maadeavastuste mõjud ja tagajärjed, reformatsioon ja vastureformatsioon.
- Absolutism ja parlamentarism: poliitiline kaart uusaja alguses. Absolutism Prantsusmaal, parlamentarismi kujunemine ja kindlustumine Inglismaal. Ameerika Ühendriikide iseseisvumine.
- Valgustus. Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni sõjad, nende mõju Euroopale. Viini kongress. Rahvuluse tõus ja rahvusriikide teke.
- Industriaalühiskond: Tööstuslik pööre, industriaalühiskonna iseloomulikud tunnused, masstootmine ja monopolid. Maailmamajandus, teaduse ja tehnoloogia areng uusajal.

HINDAMINE

Kursuse jooksul sooritatakse kirjalikud hindelised tööd. Hindelised ülesanded on erineva raskusastmega. Kontrollitakse, kas õpilane on omandanud üldajaloo kronoloogilised piirid, teab ja oskab iseloomustada ja analüüsida tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid, kultuurinähtusi ja -panust; tunneb Euroopa ajaloo üldisemaid põhijooni, tunneb üldajaloo kõige olulisemaid sündmusi, protsesse ja isikuid; oskab leida ajaloosündmuste ja -nähtuste sarnasusi ja erinevusi, põhjusi ja tagajärgi; saab aru, et ajaloosündmusi võib alati mitmeti tõlgendada; põhjendab oma seisukohti ja oskab anda hinnangut; oskab end asetada minevikus elanud inimese olukorda.

KURSUS "EESTI AJALUGU I"

ÕPITULEMUSED

ESIAEG

Teema „Esaiaeg“ läbimise järel õpilane:

- 1) teab ja iseloomustab tähtsamaid Eesti esiaja perioode inimeste tegevusalade ning eluolu muutuste alusel; tõlgendab muististe alusel inimeste eluolu ja ühiskondlikku korraldust ning uskumusi ja vaimulaadi;
- 2) iseloomustab esiaja eestlaste suhteid naaberrahvastega ning vastastikuseid mõjutusi;
- 3) iseloomustab Eesti halduskorraldust ja majanduslikku arengut esiaja lõpul;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisted: *arheoloogiline kultuur, muistis, muinaslinnus, kalme, maakond, kihelkond, malev, animism.*

KESKAEG

Teema “Keskaeg” läbimise järel õpilane:

- 1) analüüsib Balti ristsõja põhjusi, käiku ja tulemusi erinevate osaliste vaatenurgast;
- 2) tunneb muutusi Vana-Liivimaa riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil; iseloomustab suhteid naaberriikidega;
- 3) analüüsib Jüriöö ülestõusu tähtsust ja tähendust ajaloolise narratiivina;
- 4) iseloomustab Eesti keskaja ühiskonda: läänikord, talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord, käsitöö ja kaubandus, eluolu linnades; loob seoseid Eesti ja Euroopa ajaloo vahel keskajal;
- 5) iseloomustab Eesti keskaja kultuuri põhijooni ning mõistab ristiusu mõju Eesti kultuurile, vaimuelule ja väärtushinnangute muutumisele; mõistab kultuurilist järjepidevust;
- 6) analüüsib kriitiliselt keskaja kroonikaid ja teisi teabetekste;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: *Vana-Liivimaa, Liivi ordu, vasallkond, mõis, teoorjus, sunnismaisus, adramaa;*
- 8) teab, kes olid Lembitu, Kaupo, piiskop Albert ja kroonik Henrik, ning iseloomustab nende tegevust.

ÜLEMINEKUAEG KESKAJAST UUSAEGA

Teema “Üleminekuage keskajast uusaega” läbimise järel õpilane:

- 1) iseloomustab rahvusvahelisi suhteid Läänemere piirkonnas 16. sajandil; võrdleb suurriikide mõju Läänemere piirkonnas 16. sajandil;
- 2) selgitab Liivi sõja eellugu, käiku ja tulemusi; analüüsib ning hindab allikate alusel sõja osaliste tegevust;
- 3) teab muutusi riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil sõdade ajal;
- 4) teab, kuidas toimus Rootsi võimu järkjärguline kehtestamine kogu Eesti alal;
- 5) iseloomustab reformatsiooni mõju ja tähtsust eesti kultuuriloos; analüüsib muutusi mentaliteedis ning vaimuelus;
- 6) teab, kes olid Balthasar Russow, Ivan IV ja Wolter von Plettenberg, ning iseloomustab nende tegevust.

ÕPPESISU

TÄHTSAMAD ARHEOLOOGILISED KULTUURID.

Muinasaja allikad ja nende uurimine.

Kiviaja kultuurid Eestis: Kunda kultuur, kammkeraamika kultuur, nöörikeramika ehk venekirveste kultuur – elanike peamised tegevusalad ja kultuuri iseloomustavad muistised.

Metalliaeg: Pronksiaeg. Asva kultuur. Rauaaeg. Põlispõllundus, kalmed, linnused.

Eesti muinasaja lõpul. Suhted naabritega. Idaslaavlased, balti hõimud, viikingid. Rahvusvaheliste kaubateede kujunemine ja Eesti.

Eesti ühiskond esiaja lõpul. Sotsiaalne kihistumine. Maakonnad ja kihelkonnad. Linnused. Külad ja elamud.

Muinasusund ja ristiusu levik Eestis. Muinasusundi seos loodusega. Vanimad teated ristiusu levikust Eestis.

Muistne vabadusvõitlus. Muistse vabadusvõitluse käik. Eestlaste lüüasaamise põhjused ja tagajärjed. Henriku Liivimaa kroonika ajalooallikana.

VANA-LIIVIMAA RIIGID

Jüriöö ülestõus. Keskaja ühiskond Eestis. Läänikorraldus. Mõisate rajamine. Sunnismaisuse ja teoorjuse kujunemine.

Reformatsioon Eestis. Haridusolud. Eestikeelse trükisõna algus. Liivi sõda. Vana-Liivimaa asend Läänemere regioonis. Liivi sõja eellugu, käik ja tulemused. Eesti kolme kuningriigi valduses. Riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Vastureformatsioon.

HINDAMINE

Kursuse jooksul sooritatakse kirjalikud hindelised tööd. Hindelised ülesanded on erineva raskusastmega. Kontrollitakse, kas õpilane on omandanud üldajaloo kronoloogilised piirid, teab; oskab siduda Eesti ajaloo sündmusi kodukoha, naabermaade, Euroopa ja maailma ajalooga, tunneb lähiajaloo olulisemaid sündmusi, protsesse ja isikuid; oskab leida ajaloosündmuste ja -nähtuste sarnasusi ja erinevusi, põhjusi ja tagajärgi; saab aru, et ajaloosündmusi võib alati mitmeti tõlgendada; põhjendab oma seisukohti ja oskab anda hinnangu; oskab end asetada minevikus elanud inimese olukorda. Saab aru, et ajaloosündmusi võib alati mitmeti tõlgendada; põhjendab oma seisukohti ja oskab anda hinnangu; oskab end asetada minevikus elanud inimese olukorda.

KURSUS "EESTI AJALUGU II"

ÕPITULEMUSED:

ROOTSI AEG

Teema "Rootsi aeg" läbimise järel õpilane:

- 1) iseloomustab Rootsi poliitikat Eesti- ja Liivimaal ning annab sellele allikate ja teabetekstide põhjal hinnangu; hindab allikate usaldusväärsust;
- 2) iseloomustab talurahva õigusliku ja majandusliku olukorra muutumist Rootsi ajal;

- 3) mõistab luterluse mõju ja Rootsi aja tähtsust eesti kultuuri ja hariduse arengus, ajaloos ning tänapäeval;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: *rüütelkond, reduktsioon, vakuraamat, piiblikonverentsid, Vastne Testament, Academia Gustaviana*;
- 5) teab, kes olid Bengt Gottfried Forselius, Gustav II Adolf, Johan Skytte ja Karl XI, ning iseloomustab nende tegevust.

EESTI 19. SAJANDIL

Teema "Eesti 19. sajandil" läbimise järel õpilane:

- 1) teab, kuidas muutus talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord, ning selgitab majandusprotsesside ja talurahvaseaduste seoseid;
- 2) mõistab ärkamisaja tähendust ja tähtsust ning selle mõju kodanikuühiskonna kujunemisele Eesti ajaloos;
- 3) iseloomustab rahvusliku liikumise eeldusi ja seoseid Euroopaga;
- 4) teab, millised olid tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ning kes olid rahvusliku liikumise eestvedajad; analüüsib allikate alusel rahvusliku liikumise ettevõtmisi ja ideid;
- 5) iseloomustab muutusi Eesti ühiskonnas ja ühiskondlik-poliitilise mõtte arengut XIX sajandi lõpul ning loob seoseid omariikluse kujunemisega;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: *estofiil, ärkamisaeg, rahvuslik liikumine, venestamine, Aleksandrikool*;
- 7) teab, kes olid Karl Ernst von Baer, Friedrich Reinhold Kreutzwald, Johann Voldemar Jannsen, Jakob Hurt, Carl Robert Jakobson, Lydia Koidula ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.

ÕPPESISU

ROOTSI AEG

Rootsi keskvõim ja baltisaksa aadel.

Majanduslik areng. Talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Reduktsioon ja selle tulemused.

Manufaktuuride teke. Kaubandus.

Vaimuelu ja kultuur. Luterlus riigiusuna. Ülikooli asutamine Tartus. Rahvaharidus. Eestikeelse kirjasõna levik.

EESTI 18. SAJANDIL

Põhjasõda, selle põhjused, käik ja tulemused.

Rahvastikuprotsessid Eestis 16.–18. saj. Sõdade, haiguste, olmetingimuste ja näljahädade mõju rahvastikule.

Balti erikord. Vene keskvõim ja baltisaksa seisuslik omavalitsus. Talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Asehalduskord.

Vaimuelu 18. sajandil. Baltisaksa kultuur ja talurahvakultuur. Rahvaharidus. Pietism ja valgustus.

EESTI 19. SAJANDIL JA 20. SAJANDI ALGUL

Talurahva vabanemine. Pärisorjuse kaotamine Eestis. Talurahva omavalitsuse kujunemine. Talude pärisseostmine. Usuvahetusliikumine. Tööstuse areng. Erinevused Põhja- ja Lõuna-Eesti arengus.

Ärkamisaeg. Eelärkamisaeg. Estofiilid. Tartu ülikool 19. sajandil. Eesti haritlaskonna kujunemise algus. Seltsiliikumine. Tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ja nende eestvedajad, erimeelsused eesmärkide saavutamisel.

Moderniseeruv Eesti. Majanduse areng. Raudteede ehitamine. Selle mõju majanduslikule ja sotsiaalsele arengule. Suurtööstuse kujunemine. Põllumajanduse areng. Talurahva kihistumine. Ülevenemaaliste seaduste laienemine Eestile. Venestusaja mõju haridusele, kultuurile ja rahvuslikule liikumisele. Rahvusliku professionaalse kultuuri kujunemine. Uus rahvuslik tõus. Poliitilised rühmitused. 1905. aasta sündmused ja nende mõju ühiskonnale.

HINDAMINE

Kursuse jooksul sooritatakse kirjalikud hindelised tööd. Hindelised ülesanded on erineva raskusastmega. Kontrollitakse, kas õpilane on omandanud üldajaloo kronoloogilised piirid, teab; oskab siduda Eesti ajaloo sündmusi kodukoha, naabermaade, Euroopa ja maailma ajalooga, tunneb lähiajaloo olulisemaid sündmusi, protsesse ja isikuid; oskab leida ajaloosündmuste ja -nähtuste sarnasusi ja erinevusi, põhjusi ja tagajärgi; saab aru, et ajaloosündmusi võib alati mitmeti tõlgendada; põhjendab oma seisukohti ja oskab anda hinnangu; oskab end asetada minevikus elanud inimese olukorda. Saab aru, et ajaloosündmusi võib alati mitmeti tõlgendada; põhjendab oma seisukohti ja oskab anda hinnangu; oskab end asetada minevikus elanud inimese olukorda.

KURSUS "LÄHIAJALUGU I – EESTI JA MAAILM 20. SAJANDI ESIMESEL POOLEL"

ÕPPETULEMUSED

MAAILM ESIMESE MAAILMASÕJA EEL

Teema „Maailm Esimese maailmasõja eel” läbimise järel õpilane:

- 1) iseloomustab suurriikide arenguhooni ja rolli muutumist rahvusvahelistes suhetes;
- 2) teab suurriikide sõjalis-poliitilisi blokke ning analüüsib Antanti ja Kolmikliidu taotlusi;
- 3) tunneb maailma poliitilist kaarti enne Esimest maailmasõda: näitab kaardil suurriikide sõjalistesse blokkidesse kuuluvaid riike, koloniaalimpeeriume;
- 4) iseloomustab maailma majanduse arenguhooni; analüüsib teaduse ja tehnika mõju;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: *imperialism, monopol, Antant, Kolmikliit*.

ESIMENE MAAILMASÕDA

Teema "Esimene maailmasõda" läbimise järel õpilane:

- 1) analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi;

- 2) analüüsib Esimese maailmasõja tagajärgi ja mõju maailma arengule;
- 3) analüüsib Eesti omariikluse saavutamise eeldusi ja protsessi;
- 4) teab Eesti Vabadussõja sündmusi ning kirjeldab sõja käiku kaardi alusel;
- 5) mõistab Vabadussõja ja Tartu rahu tähendust Eesti Vabariigi kindlustumisel;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: *Veebruarirevolutsioon, autonoomia, Asutav Kogu, Landeswehr, Tartu rahu*;
- 7) teab, kes olid Nikolai II, Vladimir Lenin, Jaan Poska, Johan Laidoner ja Konstantin Päts, ning iseloomustab nende tegevust.

MAAILMASÕDADEVAHELINE AEG: DEMOKRAATIA JA DIKTATUURID

Teema "Maailmasõdadevaheline aeg: demokraatia ja diktatuurid" läbimise järel õpilane:

- 1) analüüsib ja võrdleb rahvusvahelisi suhteid 1920. ja 1930. aastail ning teab muutuste põhjusi;
- 2) teab ja iseloomustab rahvusvahelisi kriise: Kaug-Ida, Etioopia, Hispaania kodusõda;
- 3) iseloomustab majanduse arengut maailmasõdadevahelisel perioodil ning selgitab majanduskriisi põhjusi ja mõju;
- 4) analüüsib ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 5) analüüsib Eesti ühiskonna poliitilist arengut 1920. ja 1930. aastail, selgitab autoritarismi kujunemise põhjusi ja mõju ühiskonnale ning iseloomustab vaikivat ajastut;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: *demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, kommunism, NSVL, fašism, natsionaalsotsialism, Rahvasteliit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, vabadussõjalased*;
- 7) teab, kes olid Jossif Stalin, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Franklin D. Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.

TEINE MAAILMASÕDA

Teema "Teine maailmasõda" läbimise järel õpilane:

- 1) analüüsib rahvusvahelisi suhteid Teise maailmasõja eel;
- 2) iseloomustab Teise maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- 3) iseloomustab sõjategevust kaardi järgi;
- 4) teab Hitleri-vastase koalitsiooni kujunemislugu;
- 5) analüüsib Teise maailmasõja mõju Eesti ajaloole;
- 6) teab, kes olid Winston Churchill, Charles de Gaulle, Dwight Eisenhower, Georgi Žukov, Johannes Vares ja Otto Tief, ning iseloomustab nende tegevust;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: *Anšluss, Müncheneri konverents, MRP, baasideleping, okupatsioon, suvesõda, Atlandi Harta, ÜRO*.

ÕPPESISU

MAAILM ESIMESE MAAILMASÕJA EEL

Suurriikide arengujooni: poliitiliste süsteemide erinevused. Maailma majandus: teadusrevolutsioon, monopolid, kapitali eksport, vabaturumajandus ja protektsionism. Suurriikide liidud: kujunemise põhjused ja tagajärjed.

ESIMENE MAAILMASÕDA

Esimene maailmasõda: põhjused; sõdivad pooled ja tähtsamad sõjatandrid.

Esimese maailmasõja tagajärjed: impeeriumide lagunemine, uute rahvusriikide teke.

Eesti iseseisvumine: eeldused, Eesti iseseisvumine, Vabadussõda, Tartu rahu.

MAAILMASÕDADEVAHELINE AEG: DEMOKRAATIA JA DIKTATUURID

Maailmasõdadevaheline aeg: demokraatia ja diktatuurid, demokraatia levik. Demokraatia põhijooned Suurbritannia, Prantsusmaa ja USA näitel: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.

Majanduskriis: põhjused, levik ja mõju, Roosevelti uus kursus.

Autoritarism, totalitarism; fašism, natsionaalsotsialism, kommunism.

Diktatuuride iseloomulikud jooned, eripärad ja levik: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.

Uute konfliktide kujunemine, kriisikolled.

Eesti tee demokraatiale autoritarismile: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.

TEINE MAAILMASÕDA

Teine maailmasõda, põhjused: Saksamaa taotlused, NSVL eesmärgid, lepituspoliitika; sõdivad pooled: Saksamaa ja tema liitlased, Hitleri-vastane koalitsioon ja selle kujunemine: Atlandi Harta, Teherani, Jalta ja Potsdami konverentside tähtsus; tähtsamad sõjatandrid ja lahingud: rinded, tähtsamad lahingud (Pearl Harbor, Moskva, Midway, Stalingrad, Kursk, El-Alamein, Normandia dessant);

Teise maailmasõja tulemuste vastuolulisus ja selle tagajärjed maailma poliitilisele, majanduslikule ja ideoloogilisele arengule;

Eesti Teises maailmasõjas: iseseisvuse kaotamine, okupatsioonid, sõjakaotused ja –kahjud, sõja mõju inimeste elukäikudele. Pagulaskond.

HINDAMINE

Hindamiseks antakse õpilasele sooritamiseks erineva raskusastmega ülesandeid. Ülesannete koostamisel arvestatakse õpilaste eripärasid (näiteks ülesannete lahendamiseks kuluvat aega). Kontrollitakse, kas õpilane on omandanud Eesti ajaloo ja lähiajaloo kronoloogilised piirid, teab ja oskab iseloomustada ja analüüsida tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid, kultuurinähtusi ja -panust; tunneb Eesti 20. sajandi ajalugu, oskab siduda Eesti ajaloo sündmusi kodukoha, naabermaade, Euroopa ja maailma ajaloo, tunneb lähiajaloo olulisemaid sündmusi, protsesse ja isikuid; oskab leida ajaloosündmuste ja -nähtuste sarnasusi ja erinevusi, põhjusi ja

tagajärgi; saab aru, et ajaloosündmusi võib alati mitmeti tõlgendada; põhjendab oma seisukohti ja oskab anda hinnangut; oskab end asetada minevikus elanud inimese olukorda.

KURSUS „LÄHIAJALUGU II – EESTI JA MAAILM 20. SAJANDI TEISEL POOLEL“

ÜLDPÄDEVUSED JA LÄBIVAD TEEMAD

Kursus võimaldab õppurites suutlikust mõista humanismi, demokraatia ja ühiskonna jätkusuutliku arengu põhimõtteid, süvendada lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse. Samuti aitab kursus õpilastel mõista kultuuride muutumist ajaloo vältel, väärtustada omakultuuri ja suhtuda sallivalt kultuurilisse mitmekesisusse Euroopas ja maailmas.

ITK vahendite kasutamine võimaldab arendada tehnoloogiaalast pädevust, mis toetab tema kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid kasutada oskavaks inimeseks. Õppekäikude ja reisiõppe sidumine kursuse teemadega võimaldavad õppijal mõista üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid koolis ja väljaspool kooli.

LÕIMING TEISTE AINEVALDKONDADEGA

Keele ja kirjanduse kaudu kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui kirjalikult, lugeda ja mõista erinevaid tekste. Tähtsustatakse teksti kriitilise analüüsi oskust

Võõrkeelte (vene, inglise ja saksa keele) oskus areneb õpilastes vaadates võõrkeelseid dokumentaal- ja mängufilme aga samuti olme ning teabesuhtluses reisiõppe raames.

Matemaatiline kirjaoskus areneb arvandmete esitlemise ja tõlgendamise (graafikud, tabelid, diagrammid) kaudu, reisiõpe võimaldab paranda õpilaste oskusi probleeme seada ja neile lahendusi otsida.

Loodusainete seoste kaudu õpilane õpib mõistma looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna ajaloolisele arengule, suunab rahvastikuprotsesside ning globaalprobleemide sh keskkonnaprobleemide märkamisele ja paremale mõistmisele.

ÕPPETEGEVUS

Õpilasi suunatakse analüüsima ja hindama külma sõja tekkimise põhjusi ja kujunemist. Käsitletakse külma sõja avaldumisvorme, sh kriiside kujunemist, osapoolte taotlusi ja kriiside mõju. Analüüsitakse rahvusvahelist olukorda külma sõja ajal: USA ja NSVL-i vastasseis ja iseloomustatakse kahe Saksa riigi arengut külma sõja ajal. Demokraatlike riikide arengut vaadeldakse USA näitel. NSVL-i käsitlemise kaudu antakse ülevaade ning analüüsitakse kommunistliku süsteemi kujunemist ja lagunemist. Õpitakse tundma Euroopa integratsiooniprotsessi. Analüüsitakse Eesti iseseisvuse taastamise ning riikluse ülesehitamise käiku. Uute pingekollete tundmaõppimisel otsitakse põhjuseid varasemast ajaloost.

Teema võimaldab kaardi ja dokumentidega töötamise oskuse arendamist. Suunatakse infot otsima erinevatest teabeallikatest ja seda kasutama. Lähiajal toimunud sündmuste tundmaõppimisel saab kasutada kaasaegsete

mälestusi ja viia läbi intervjuusid. Kirjaliku ja suulise eneseväljenduse oskuste arendamiseks kasutatakse allikate analüüsi, ettekandeid kasutades IKT vahendeid.

Teemasid saab illustreerida dokumentaalfilmidega, teadmisi süvendada õppekäikudega (KGB muuseumisse ja II maailmasõjaga seotud paikadesse ja mälestusmärkide juurde Eestis. Seotud kursusega „Välipraktika Eestis“ kogu IV kooliastmele.

III teema on seotud IV kooliastme kursusega „Välipraktika Kesk-Euroopas“, mis võimaldab süvendatult külastada II maailmasõjaga ja külma sõjaga seotud paiku.

ÕPIKESKKOND

EESTI AJALOOÕPETAJATE SELTSI VÄLJAANDED:

- Tagasivaade minevikku – erinevad vaatenurgad. 2000
- Ajalugu ei ole ainult minevik. Minevik ei ole veel ajalugu. 2004
- Baltimaade ajalugu. 1998
- Baltimaade ajaloo lugemik. 2001

LISAKS:

- R. Stradling. Euroopa 20. sajandi ajaloo õpetamine. 2005
- R. Stradling. Multiperspektiivsus ajaloo õpetamisel. Teejuht õpetajale. 2005
- Eesti ajalugu VI: Vabadussõjast taasiseseisvumiseni. Toim. Ago Pajur ja Tõnu Tannberg. Tartu: Ilmamaa, 2005.

IKT:

- ERR arhiiv: <http://www.err.ee>
- Eesti digitaliseeritud ajalehed: <http://dea.nlib.ee>

I TEEMA: KÜLM SÕDA

ÕPITULEMUSED

Teema" Külm sõda" läbimise järel õpilane:

- 1) analüüsib külma sõja põhjusi ja kujunemist ning teab avaldumisvorme;
- 2) analüüsib külma sõja kriiside tekkimise põhjusi ning osaliste taotlusi ja tulemusi;
- 3) analüüsib rahvusvahelist olukorda külma sõja ajal;
- 4) iseloomustab kahe Saksa riigi arengut külma sõja ajal;
- 5) teab, kes olid Harry Truman, John F. Kennedy, Nikita Hruštšov, Fidel Castro, Konrad Adenauer ja Willy Brandt, ning iseloomustab nende tegevust;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: *külm sõda, kriisikolle, NATO, VLO, võidurelvastumine, raudne eesriie*.

ÕPPESISU

Külm sõda:

- külma sõja kujunemine ja selleavaldumise vormid: võidurelvastumine, sõjalised liidud; kriisid: Korea sõda, Suessi kriis, Kuuba kriis, Vietnami sõda, Berliini kriisid;
- kahepooluseline maailm: USA ja NSVL vastasseis;
- lõhestatud Saksamaa: lõhestamine, kahe Saksa riigi vahelised suhted.

II TEEMA: DEMOKRAATLIK MAAILM PÄRAST TEIST MAAILMASÕDA

ÕPITULEMUSED

Teema "Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda" läbimise järel:

- 1) analüüsib demokraatlike riikide arengu põhijooni;
- 2) teab Euroopa integratsiooni kujunemist ja põhietappe;
- 3) teab, kes olid Ronald Reagan ja Robert Schumann, ning iseloomustab nende tegevust;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: *Euroopa Liit, Euroopa Nõukogu, OSCE*.

ÕPPESISU

- 1) Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda;
- 2) USA: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu-
- 3) Ühise Euroopa-identiteedi otsingud, Euroopa integratsioon. Euroopa Majandusühendus;
- 4) Euroopa demokraatia areng Suurbritannia, Prantsusmaa või SLV näitel.

III TEEMA: NSVL JA KOMMUNISTLIK SÜSTEEM

ÕPITULEMUSED

Teema "NSVL ja kommunistlik süsteem" läbimise järel õpilane:

- 1) analüüsib kommunistliku süsteemi kujunemislugu ja põhijooni;
- 2) iseloomustab NSVLi ühiskonnaelu arengut;
- 3) analüüsib kommunistliku süsteemi kriiside põhjusi ja tagajärgi;
- 4) analüüsib Eesti ühiskonna arengut Nõukogude okupatsiooni ajal;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: kollektiviseerimine, industrialiseerimine, stalinism, sula, stagnatsioon, dissidentlus, Brežnevi doktriin, plaanimajandus, sotsialismileer, liiduvabariik, kultuurirevolutsioon;
- 6) teab, kes olid Jossif Stalin, Nikita Hruštšov, Leonid Brežnev, Mao Zedong, Johannes Käbin, Alexander Dubček ja Lech Wałęsa, ning iseloomustab nende tegevust.

ÕPPESISU

- NSVL ja kommunistlik süsteem
- kommunistliku süsteemi kujunemine
- Idablokk: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu, Moskva poliitika ja kriisid: Ungari ülestõus, Praha kevad, Poola kriisid („Solidaarsus“)

- NSVL: stalinism, sula, stagnatsioon
- Eesti NSV: ühiskond, majanduse areng, rahvastik, vastupanu vormid, juhitud migratsioon;
- metsavendlus; dissidentlus, Välis-Eesti.

IV TEEMA: MAAILM SAJANDIVAHETUSEL

ÕPITULEMUSED

Teema “Maailm sajandivahetusel” läbimise järel õpilane:

- 1) analüüsib kommunistliku süsteemi lagunemise põhjusi;
- 2) teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil pärast külma sõja lõppu;
- 3) analüüsib jõudude vahekorra muutusi rahvusvahelistes suhetes ning uute pingekollete kujunemist;
- 4) analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ning teab riikluse ülesehitamise käiku;
- 5) selgitab Eesti integreerumist Euroopasse ja maailma;
- 6) teab, kes olid Ronald Reagan, Mihhail Gorbatšov, Boriss Jeltsin, George Bush, Helmut Kohl, Václav Havel, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: perestroika, glasnost, laulev revolutsioon, Rahvarinne, Balti kett, interrinne, ERSP, Eesti Kongress, Põhiseaduse Assamblee.

ÕPPESISU

MAAILM 20.-21. SAJANDI VAHETUSEL

- NSVL-i ja kommunistliku süsteemi lagunemine: Berliini müüri langemine, majanduslikud ja poliitilised reformid NSVL-s; kommunistliku bloki lagunemise ja kommunistlike ideede krahhi mõju väärtushinnangutele;
- külma sõja lõpp ja geopoliitilised muudatused: poliitilise kaardi muutumine;
- USA rolli muutus: uus jõudude vahekord maailmas;
- Eesti iseseisvuse taastamine. Integratsioon Euroopasse ja maailma: laulev revolutsioon, riikluse taastamine;
- Uued pingekolled: Balkani kriis. Jugoslaavia lagunemine.

KURSUS „LÄHIAJALUGU III – 20. SAJANDI ARENGU PÕHIJONED: EESTI JA MAAILM“

ÜLDPÄDEVUSED JA LÄBIVAD TEEMAD

Kursus võimaldab õppurites areneda enesemääratluspädevusel, mille aluseks on suutlikkus mõista ja hinnata iseennast. Süveneb suutlikust mõista humanismi, demokraatia põhitõdesid ja ühiskonna jätkusuutliku arengu põhimõtteid, süvendada lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse.

Õppekäikude ja reisiõppe sidumine kursuse teemadega võimaldavad õppijal mõista üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid koolis ja väljaspool kooli.

Süvenevad rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse arusaamad. Õpitakse mõistma inimsusevastaseid kuritegusid ja nende tagajärgi maailmas, süvenevad teadmised inimõigustest. Õpipädevused arenevad reisiõppe ja õppekäikude raames, aidates kaasa probleemide lahendamise oskustele.

LÕIMING TEISTE AINEVALDKONDADEGA

Keele ja kirjanduse kaudu kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui kirjalikult, lugeda ja mõista erinevaid tekste. Tähtsustatakse teksti kriitilise analüüsi oskust

Võõrkeelte (vene, inglise ja saksa keele) oskus areneb õpilastes vaadates võõrkeelseid dokumentaal- ja mängufilme aga samuti olme ning teabesuhtluses reisiõppe raames.

Matemaatiline kirjaoskus areneb arvandmete esitlemise ja tõlgendamise (graafikud, tabelid, diagrammid) kaudu, reisõpe võimaldab paranda õpilaste oskusi probleeme seada ja neile lahendusi otsida.

Loodusainete seoste kaudu õpilane õpib mõistma looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna ajaloolisele arengule, suunab rahvastikuprotsesside ning globaalprobleemide sh keskkonnaprobleemide märkamisele ja paremale mõistmisele.

Kunst – käsitlemist leiavad Euroopa erinevate rahvaste kultuuriteemad, rahvakultuuri ning eneseväljedrususkust.

Kehaline kasvatus – õppekäigud ja reisiõpe võimaldavad õpilastes väärtustada kehalist aktiivust, tervislikku eluviisi ja sallivat suhtumist kaaslastesse.

ÕPPETEGEVUS

Õpitakse tundma ja iseloomustama tähtsamate ideoloogiate põhiseisukohti ja nende mõju ühiskonnale. Analüüsitakse teaduse ja tehnika arengu saavutusi, nende rakendumist igapäevaelus, samuti kultuuri arengu põhijooni. Õpilasi suunatakse seostama lähiajaloo toimunud arenguid ühiskonnas toimunud muutustega ja analüüsitakse inimeste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemist sõja ja rahu tingimustes. Rahvusvaheliste organisatsioonide õppimisel on oluline tuua välja nende roll rahvusvahelises poliitikas. Käsitletakse tänapäeva pingekollete kujunemist ning nendes aset leidvaid sündmusi. Inimsusevastaste kuritegude käsitlemisel on oluline kaasata õpilasi erinevate aktiivõppe meetodite kaudu, rakendada diskussiooni ning rühmatööd, mis kõik aitab kaasa, et õpilane mõistab inimsusevastaste kuritegude olemust, nende taunimise ja vältimise vajalikkust. Näidetele toetudes õpitakse tundma muu maailma probleeme, islamimaailma vastuolusid läänega ning analüüsitakse ajaloo toetudes uute vastasseisude kujunemise põhjusti.

ÕPIKESKKOND

EESTI AJALOOÕPETAJATE SELTSI VÄLJAANDED:

- Tagasivaade minevikku – erinevad vaatenurgad. 2000
- Ajalugu ei ole ainult minevik. Minevik ei ole veel ajalugu. 2004
- Baltimaade ajalugu. Tallinn: Avita, 1998

- Baltimaade ajaloo lugemik. Tallinn: Avita, 2001
- Peter Watsoni. Kohutav ilu.

LISAKS:

- R. Stradling. Euroopa 20. sajandi ajaloo õpetamine. 2005
- R. Stradling. Multiperspektiivsus ajaloo õpetamisel. Teejuht õpetajale. 2005

IKT:

- ERR arhiiv: <http://www.err.ee>
- Eesti digitaliseeritud ajalehed: <http://dea.nlib.ee/>

I TEEMA: ELUOLU JA KULTUUR

ÕPITULEMUSED

Teema "Eluolu ja kultuur" läbimise järel õpilane

- 1) teab tähtsamate ideoloogiate põhiseisukohti ja iseloomustab nende mõju ühiskonnale;
- 2) teab teaduse ja tehnika arengu saavutusi ning iseloomustab nende rakendumist igapäevaelus;
- 3) analüüsib kultuuri arengu põhijooni ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega.

ÕPPESISU

Eluolu ja kultuur:

- ühiskondlikud liikumised ja ideoloogiad: sotsialism, liberalism, noorsooliikumine, neegriliikumine, feminism, keskkonnakaitse. Ühiskondlike liikumiste ja ideoloogiate avaldumine kultuuris;
- muutused eluolus: viktoriaanliku maailma lagunemine, naiste emantsipatsioon, spordi populaarsuse kasv, mood, massikultuur, kodumasinad;
- teaduse ja tehnika areng: autoajastu, raadio, televisioon, arvuti ja internet, kosmoseajastu;
- kultuurivaldkondade arengu iseloomulikud jooned: vaimse murrangu ilmingud kunstis, kirjanduses, arhitektuuris, muusikas;
- multikultuursuse kontseptsioon; poliitiliste olude mõju Eesti kultuurile ja eluolule.

II TEEMA: SÕJA JA RAHU KÜSIMUS

ÕPITULEMUSED

Teema "Sõja ja rahu küsimus" läbimise järel õpilane

- 1) analüüsib, mis asjaoludel kujunesid ja muutusid inimeste hoiakud ning väärtushinnangud sõja ja rahu küsimuses 20. sajandi jooksul;
- 2) analüüsib rahvusvaheliste organisatsioonide rolli riikidevahelistes suhetes;
- 3) teab Lähis-Ida kriisikolde kujunemise põhjusi, selgitab kriisi olemust ja püüdeid seda lahendada;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: *desarmeerimine*, *võidurelvastumine*, *patsifism*.

ÕPPESISU

Sõja ja rahu küsimus:

- suhtumine sõdadesse: patsifism, võidurelvastumine, desarmeerimine, tuumasõja oht;
- rahvusvahelised organisatsioonid: Rahvasteliit, ÜRO, NATO, uue maailmakorra loomise katsed;
- konfliktid ja nende lahendamise püüded Lähis-Ida näitel.
- Eesti osalemine rahvusvaheliste organisatsioonide töös.

III TEEMA: INIMSUSEVASTASED KURITEOD

ÕPITULEMUSED

Teema "Inimsusevastased kuriteod" läbimise järel õpilane

- 1) selgitab, millised arengud ühiskonnas tegid võimalikuks inimsusevastaste kuritegude toimepaneku;
- 2) mõistab inimsusevastaste kuritegude olemust ning nende taunimise ja vältimise vajalikkust;
- 3) teab inimsusevastaste kuritegude toimepanemise viise ja nende tagajärgi;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: *genotsiid, holokaust, küüditamine, GULAG*.

ÕPPESISU

Inimsusevastased kuriteod:

- massikuritegude ideoloogilised alused ja psühholoogilised juured;
- koonduslaagrid, GULAG;
- küüditamised;
- natsismikuriteod: holokaust;
- kommunismikuriteod;
- genotsiid, etnilised puhastused;
- inimsusevastased kuriteod Eestis.

IV TEEMA: MUU MAAILM

ÕPITULEMUSED

Teema "Muu maailm" läbimise järel õpilane:

- 1) iseloomustab koloniaalsüsteemi toimimist, selle lagunemise põhjusi ja tagajärgi;
- 2) analüüsib uute vastasseisude kujunemist maailmas pärast külma sõja lõppu.

ÕPPESISU

Muu maailm:

- koloniaalsüsteemi lagunemine ja selle tagajärjed: Aafrika vabanemine ja probleemid Ladina-Ameerika: arengu erijooned; Hiina ja Jaapan, Tiibeti probleem;
- uute vastasseisude kujunemine, terrorism;

- islamimaailma aktiveerumine ja vastuolud läänega.

HINDAMINE

Gümnaasiumi ajalooõpetuses kontrollitakse ja hinnatakse õpitulemuste saavutatust erinevate ülesannete kaudu, pidades silmas teadmiste ja oskuste tasakaalu. Ülesanded peaksid olema erineva raskusastmega, millest 20% on äratundmistasandil; 30% reprodutseerimistasandil; 50% rakendustasandil: analüüs, üldistamine, hinnangu andmine. Teadmiste ja pädevuste hindamiseks kasutatakse nii avatud, kui etteantud vastusega ülesandetüüpe. Gümnaasiumis kasutatakse enamuses avatud küsimusi, kuna etteantud vastusega ülesandetüübid võimaldavad enam juhuslikku vastamist kui need, kus õpilane peab näiteid tooma ja iseloomustama, võrdlema, seoseid leidma, analüüsima, selgitama, oma seisukoha kujundama või ise otsustama ning seda põhjendama.

Kontrollitakse, kas õpilane on omandanud Eesti ajaloo, üldajaloo ja lähiajaloo kronoloogilised piirid, teab ja oskab iseloomustada ja analüüsida tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid, kultuurinähtusi ja -panust; tunneb Eesti 20. sajandi ajalugu, oskab siduda Eesti ajaloo sündmusi kodukoha, naabermaade, Euroopa ja maailma ajalooga, tunneb lähiajaloo olulisemaid sündmusi, protsesse ja isikuid; oskab leida ajaloosündmuste ja -nähtuste sarnasusi ja erinevusi, põhjusi ja tagajärgi; saab aru, et ajaloosündmusi võib alati mitmeti tõlgendada; põhjendab oma seisukohti ja oskab anda hinnangut; oskab end asetada minevikus elanud inimese olukorda.

Kaardiülesandega kontrollitakse kaardilt informatsiooni leidmise ja tõlgendamise oskust. Allika analüüsiga hinnatakse tekstist olulise leidmise ja katkendi(te) põhjal küsimustele vastamise oskust, allikatekstide võrdlemise, kommenteerimise, hindamise (sh allika usaldusväarsuse), ja tõlgendamise oskust. Pildi või foto analüüsiga hinnatakse äratundmise, seostamise, iseloomustamise ja tõlgendamise oskust. Arutluse kirjutamisel võetakse arvesse arutluse vastavust teemale, ajastu ja teemakohaste faktide tundmist, analüüsi, võrdlemise ja seoste loomise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist hinnangute kaudu. Kirjalikku arutlust soovitatakse hinnata 15 - 25 punktiga.